

3. Синьов В.М. Пенітенціарна педагогіка: в основних запитаннях і відповідях: Навчальний посібник. – Київ., 2000. – 123с.

4. Синьов В.М., Кривуша В.І. Організація роботи з ресоціалізації засуджених в умовах виправно-трудоxв колоній // Соціална реабілітація неповнолітніх, які повернулись з місць позбавлення волі, у соціалних службах для молоді. – К.: А.Л.Д., 1995. С. 6-13.

Теслик Н.М.,
сумська філія ХНУВС

РОЛЬ ПРАВОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ КУРСАНТІВ-ПРАВОНАВЦІВ

Відповідно до концепції А.В. Петровського, розвиток особистості у соціалному середовищі проходить три послідовні фази: адаптації, індивідуалізації та інтеграції. Їх становлення детерміновано соціогенною потребою індивіда у персоналізації та опосередкованими практичною діяльністю можливостями індивіда задовольнити цю потребу у референтних групах [3, с. 327]. Професійно-правову свідомість особистості ми розглядаємо як інтеріорізовану складну систему професійно-правових ставлень, переконань, установок та мотивів, що детермінує правозастосовну активність правника. Отже, розвиток індивідуальної професійно-правової свідомості детермінується соціалними умовами становлення особистості, проявами її активності та невіддільний від професійного становлення особистості курсантів ВНЗ МВС України.

Метою даного дослідження є визначити взаємозв'язки правової соціалізації курсантів-правознавців із формуванням у них професійно-правової свідомості. Зрозуміло, що у середовищі курсантів ВНЗ МВС України вимоги щодо сформованості компонентів професійно-правової свідомості значно підвищуються, оскільки визначають ефективність професійної підготовки загалом.

Формування особистості фахівця, у тому числі і професійно-правової свідомості офіцера ОВС, передбачає глибинні, частково неусвідомлювані інтраперсональні зміни, пов'язані зі специфічним

сприйняттям об'єктивного світу і соціального оточення, набутими поведінковими алгоритмами у професійній і повсякденній діяльності. Ці зміни, зокрема, у ціннісно-мотиваційній сфері, виявляють формування ознак приналежності суб'єкта до певної професійної групи. Проведені нами дослідження професійно-правової свідомості курсантів ВНЗ МВС виявляють взаємозв'язки між такою важливою цінністю, як досягнення соціального схвалення у курсантів-правознавців та провідними видами ставлення до права. Так, показники цієї ціннісної орієнтації у курсантів-правознавців корелюють не лише із показниками правового реалізму, але і правового ідеалізму ($r_{s \text{ емп.}}=0,28$ та $r_{s \text{ емп.}}=0,32$, $p \leq 0,01$) та із знаком «мінус» – цинічного ставлення до права ($r_{s \text{ емп.}}=-0,25$, $p \leq 0,05$).

Важливою умовою розвитку професійно-правової свідомості курсантів ВНЗ МВС є безпосередня практична залученість до правовідносин, активність у сфері права, що має безпосередні зв'язки із поведінковими компонентами правосвідомості особистості. При цьому роль соціального впливу на розвиток правової свідомості індивіда, який відзначається наявністю чисельних некерованих чинників, вагома не лише на рівні його безпосередньої референтної групи, але і всього суспільства. Е.Кон та К. Модескі, вивчаючи правові судження осіб у складі журі присяжних, відзначають зміни у психологічних проявах правосвідомості навіть носіїв буденної правосвідомості під впливом участі у правових відносинах [5].

Засвоєння та систематизація правової інформації, які забезпечують інтеграцію права у систему цінностей особистості, формування почуття відповідальності, готовність до критичного сприйняття соціального оточення з точки зору відповідності правовим приписам, набуття умінь користуватися правовим інструментарієм у практичній діяльності, достатніх для професійної самореалізації (наприклад, діяльність юридичних клінік вищих навчальних закладів), передбачає правову соціалізацію курсанта ВНЗ МВС України як майбутнього офіцера ОВС.

Правова соціалізація курсантів містить не лише передачу правової інформації, правових цінностей і установок, засвоєння досвіду правомірної поведінки шляхом входження у систему діючих правовідносин, але і елемент креативного осмислення цих відносин з метою подальшого розвитку за рахунок активності індивіда у сфері права [2]. Специфічність правової соціалізації курсанта-правознавця

полягає також у тому, що вплив соціального середовища опосередковується уже сформованою системою правових цінностей та наявними, сформованими компонентами правосвідомості.

Правова соціалізація особистості, розвиваючись від несвідомої до усвідомлюваної форм, передбачає загальний та професійний варіанти. На етапі підготовки у ВНЗ МВС України тривають мимовільна, пасивна і частково активна правова соціалізація курсантів, пов'язана із реалізацією обов'язкових ритуалів, наприклад, складання Присяги, практичною підготовкою у межах несення служби. Найбільш ефективним видом правової соціалізації слід визнати активний, який передбачає активне прагнення правника до професійного зростання. Проте, як відзначає С.С. Сливка, активна соціалізація працівників ОВС найчастіше пов'язана із адаптацією до умов служби після завершення навчання [4, с. 32-33].

На відміну від соціальних, дійсно особистісні норми як інтегральна характеристика психіки даної особистості є для неї абсолютними. Перетворення правових норм на особистісні є ознакою професійності правосвідомості «модальної особистості», тобто такого типу особистості, що формується у певних соціальних, культурних, етнічних, історичних умовах під впливом соціального впливу і контролю. «Модальну особистість» М.І. Бобнева відносить до «позаособистісних» утворень, подібних до категорії ролі у теорії О.М. Леонтьєва. Саме у формуванні такого типу особистості дослідник бачить основну роль системи соціальної регуляції [1, с. 94].

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що правова соціалізація є значимим фактором, що підтримує оптимальні особистісні реакції на взаємодію із соціальними факторами професійного становлення курсанта-правознавця. Відтак, має бути врахована при забезпеченні належних умов фахової підготовки майбутніх офіцерів ОВС.

Список використаних джерел

1. Бобнева М.И. Социальные нормы и регуляция поведения / М.И. Бобнева. – М. : Наука, 1978. – 311 с.
2. Каландаришвили З.Н. Правовая социализация как условие преодоление деформации правового сознания молодежи / З.Н. Каландаришвили // Ленинградский юридический журнал. – № 1 (11). – СПб.: Ленинград. гос. ун-т им. А.С. Пушкина, 2008. – С. 106-120.

3. Петровський А.В. Основы теоретической психологии : учеб. пособие для студентов вузов / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 525 с.

4. Формування правосвідомості юриста / С.С. Сливка, М.І. Рудницький, М.Т. Підгурський та ін. ; ЛІВС. – Львів : [б.в.], 1997. – 95 с.

5. Cohn E.S. Legal socialization. In B.L. Cutler [Електронний ресурс] / E.S. Cohn, K.L. Modecki // Encyclopedia of Law and Psychology. – Volume 2. – Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2008. – P. 450-453. – Режим доступу: [http://pubpages.unh.edu/~escohn/documents/Cohn%20&%20Modecki %20\(2007\)%20FINAL.pdf](http://pubpages.unh.edu/~escohn/documents/Cohn%20&%20Modecki%20(2007)%20FINAL.pdf).

Чичуга М.М.,

викладач кафедри пенітенціарної педагогіки і психології ІКВС НА ВС

ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИВОЖНОСТІ В НАЧАЛЬНИКІВ ВІДДІЛЕНЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ

Професійна діяльність начальників відділень соціально-психологічних служб (СПС) установ виконання покарань України здійснюється в умовах підвищеного ризику для життя і здоров'я.

На діяльність працівників впливають різноманітні фактори, зокрема, висока тривожність, пов'язана з підвищеною небезпекою, фізичними та психологічними перевантаженнями, високою напруженістю та інтенсивністю роботи.

Висока тривожність здійснює негативний вплив на вирішення складних завдань, на оцінку ситуації й успішність діяльності в конкретних ситуаціях, уповільнює розумові дії, сприяє втраті контролю над собою і своїми діями.

Для виявлення рівня тривожності в начальників відділень СПС установ виконання покарань України ми провели дослідження. Вибірка складала 35 осіб, з них: 18 осіб, які працюють в установах виконання покарань (УВП) України від 1 до 3 років, 9 осіб - від 5 до 8 років і 8 осіб - від 10 до 14 років служби в УВП.